

An Investigation of the Effects of Financial Incentives on the Profitability of the Selected Stock Exchange Banks

Hamid Hajimulla Mirzaei[–], Muhammad Sadegh Hajimulla Mirzaei[—]

Abstract

Banks are the beating heart of financial activities, which facilitate trade and commerce and flourish markets, and enhance economic growth and prosperity by organizing and directing receipts and payments. Their situation inserts a significant effect on other economic sectors of the society. Therefore, the effect of financial incentives, relationships of banks and their innovation with the optimal allocation of financial resources lead to economic growth and development. In this way more depositors become attracted to banks and banking facilities increase by the competitive market and increased creativity of banks in using various applicants. This study is intended to investigate the relationship between financial incentives in terms of government expenditure and taxes, special banking variables and innovations in order to increase profitability in selected listed banks during 2013 to 2019. The model is estimated through ARDL PANEL method. According to the estimation of the profitability model of selected banks in this research, the researchers found out that government expenditure, as an indicator of financial incentives, has a positive effect on the profitability of selected listed banks. The other financial incentive, the tax rate, has a significant negative effect on the profitability of listed banks. Furthermore, the results of model estimation showed that the effect of banking competition, capital adequacy index and innovation index, derived from the transactions made by Internet banking, effect profitability positively. However, the effect of credit risk variable on banks' profitability index is significantly negative.

Keywords: Financial incentives, government expenditure, taxes, innovation, profitability.

[–] PhD in management, policymaking, Imam Hussein Comprehensive University, Tehran, Iran
hhmirzaee@gmail.com

[—] PhD candidate in Islamic economics, international economics, Islamic Azad University of Firoozkooh, Iran
mmirzaee68@yahoo.com

نشریه علمی

«پژوهش‌های راهبردی بودجه و مالی»

(زمستان ۱۳۹۹، سال اول، شماره ۴: ۲۱۵ - ۱۷۹)

شاپا چاپی: ۱۸۰۹ - ۲۷۱۷
شاپا الکترونیکی: ۱۹۹۳ - ۲۷۱۷

بررسی تأثیر محرک‌های مالی بر سودآوری بانک‌های

منتخب بورسی

حمید حاجی ملا میرزایی^۱، محمدصادق حاجی ملا میرزایی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۰۸

چکیده

بانک‌ها نبض فعالیت‌های مالی هستند که با سازماندهی و هدایت دریافت‌ها و پرداخت‌ها، امر مبادلات تجاری و بازرگانی را تسهیل می‌کنند و موجب گسترش بازارها و رشد و شکوفایی اقتصاد شده و وضعیت حاکم بر آنها تأثیر مهمی بر سایر بخش‌های اقتصادی جامعه دارد. بنابراین، وجود محرک‌های مالی، روابط بانک و نوآوری با تخصیص بهینه منابع مالی باعث رشد و توسعه اقتصادی شده و این امر به جذابیت بیشتر سپرده‌گذاران در بانک‌ها منجر شده است و با رقابتی شدن بازار و افزایش خلاقیت بانک‌ها در استفاده از ابزارهای متنوع متقاضیان تسهیلات بانکی نیز بیشتر می‌شوند. این مقاله، به بررسی رابطه محرک‌های مالی در قالب هزینه‌های دولت و مالیات، متغیرهای ویژه بانکی و نوآوری در راستای افزایش سوددهی در بانک‌های منتخب بورسی طی دوره زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ پرداخته است. تخمین مدل با استفاده از روش ARDL PANEL صورت پذیرفته است. روش پژوهش حاضر بر مبنای طبقه‌بندی تحقیقات بر اساس روش، ماهیت و جهت به ترتیب توصیفی - پیمایشی، کاربردی و پس رویدادی محسوب می‌شود. مطابق با تخمین مدل سودآوری بانک‌های منتخب در مقاله حاضر، مشخص شد که هزینه‌های دولت به‌عنوان شاخص محرک مالی بر سودآوری بانک‌های منتخب بورسی دارای تأثیر مثبت می‌باشد و دیگر محرک مالی که نرخ مالیات است، بر سودآوری بانک‌های بورسی تأثیر منفی و معنی‌دار دارد. همچنین نتیجه تخمین مدل نشان داد که تأثیر متغیر رقابت بانکی، شاخص کفایت سرمایه و شاخص نوآوری (که از میزان تراکنش‌های توسط اینترنت بانک صورت گرفته، استفاده شده است) بر سودآوری مثبت و تأثیر متغیر ریسک اعتباری بر شاخص سودآوری بانک‌ها منفی و معنی‌دار می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: محرک‌های مالی؛ هزینه‌های دولت؛ مالیات؛ نوآوری؛ سوددهی

— نویسنده مسئول: دکتری مدیریت گرایش خط‌مشی‌گذاری، دانشکده مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران
hhmirzaee@gmail.com
— دانشجوی دکتری اقتصاد اسلامی گرایش اقتصاد بین‌الملل، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه، تهران، ایران
mmirzaee68@yahoo.com

مقدمه

مالیات‌ها به‌عنوان محرک‌های مالی در اکثر کشورهای جهان، مهم‌ترین منبع درآمدی دولت‌ها به‌حساب می‌آیند، اما تأمین درآمد دولت تنها از کانال مالیات‌ها نیست. دولت‌ها با برقراری مالیات در برخی موارد و همچنین اعمال معافیت مالیاتی در برخی زمینه‌ها سعی می‌کنند اهداف اقتصادی جوامع را محقق نمایند. یکی از این موارد، سود بانکی است. علی‌رغم اینکه معافیت مالیاتی در راستای تحقق برخی اهداف مدنظر قرار می‌گیرد، برقراری آن موجب کاهش درآمد دولت می‌شود. جبران کاهش درآمد مالیاتی ناشی از چنین معافیت‌هایی در اقتصاد موجب وابستگی بیشتر بودجه دولت به درآمدهای نفتی شده و از این طریق اثرات زیانباری بر اقتصاد وارد می‌شود. بنابراین، وضع مالیات بر سود بانکی می‌تواند با هدف افزایش درآمدهای مالیاتی یکی از اهداف دولت به‌عنوان یکی از پایه‌های مالیاتی جدید باشد. از طرفی به‌منظور بهبود عدالت مالیاتی و همچنین تصحیح اصول مالیاتی، از تمام درآمدهایی که عاید اشخاص حقیقی یا حقوقی می‌شود باید مالیات اخذ شود. در این میان اعمال وضع مالیات بر نرخ سود بانکی موافقین و مخالفانی دارد (ماینز، ۲۰۱۹). موافقین این طرح به رد دیدگاه مخالفین نمی‌پردازند، اما چنین استدلال می‌کنند که اخذ مالیات از سود با تحمیل هزینه بر سپرده‌گذاران از جذابیت سپرده‌های بلندمدت بانکی برای سپرده‌گذاران خواهد کاست و عاملی برای انتقال سپرده‌های بلندمدت به کوتاه‌مدت شده و انتظار می‌رود بخش تولیدی از این فرایند انتقال سپرده ذی‌نفع شود. دغدغه اساسی مخالفان عملیاتی کردن این طرح بحث امنیت اقتصادی می‌باشد. امنیت در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها و مؤلفه‌های توسعه‌یافتگی کشورهاست. به‌طوری‌که در نبود امنیت اقتصادی، سرمایه‌گذار داخلی و خارجی تمایلی به سرمایه‌گذاری و تولید نخواهد داشت. بنابراین، فعالیت‌های سوداگرانه رونق خواهد یافت. لذا اقتضای سلامت و امنیت اقتصادی در ایجاد بسترهای هموار و حذف موانع پیشروی سرمایه‌گذاری می‌باشد. مخالفان عملیاتی کردن طرح مالیات بر نرخ سود سپرده‌های بانکی

معتقدند که این طرح، از طرفی موجب تغییر مسیر سرمایه‌گذاری سپرده‌گذاران از بانک‌ها به سمت بازارهای موازی شده و این امر موجب کاهش سپرده‌های بانکی می‌گردد. از سوی دیگر در پی افزایش سفته‌بازی و سوداگری در بازارهای غیرشفاف پولی و مالی، اقتصاد کشور با بی‌انضباطی‌ها و ناامنی روبه‌رو خواهد شد (امرون^۱، ۲۰۱۹).

از آنجا که میزان کارایی هر سیستم با توجه به بازدهی آن سیستم مورد ارزیابی قرار می‌گیرد، لذا کارایی نظام بانکی نیز از طریق بازدهی آن برای صاحبان سهام و همچنین سپرده‌گذاران اندازه‌گیری می‌شود. هرچه میزان سوددهی بانک‌ها بیشتر باشد، مشتریان اعتماد بیشتری نسبت به بانک‌ها از خود نشان می‌دهند و همچنان پس‌اندازهای خود را نزد بانک‌ها حفظ می‌نمایند (موسویان، ۱۳۹۸).

وجود محرک‌های مالی، روابط بانک و نوآوری با تخصیص بهینه منابع مالی باعث رشد و توسعه‌ی اقتصادی گردیده و این امر به جذابیت بیشتر سپرده‌گذاران در بانک‌ها منجر شده است و با رقابتی‌شدن بازار و افزایش خلاقیت بانک‌ها در استفاده از ابزارهای متنوع متقاضیان تسهیلات بانکی نیز بیشتر می‌شود.

بانک‌های خصوصی و دولتی منابع پولی زیادی در قالب اعتبار به متقاضیان تسهیلات ارائه می‌دهند که بازگشت این منابع، در تداوم حیات و توسعه بانک‌ها ضرورتی آشکار دارد. بنابراین، بانک‌ها برای ادامه حیات خود باید ریسک‌ها را کنترل نموده و اثرات نامطلوب آن را کاهش دهند که برای این کار، تخمین مدل ریسک بانکی و عوامل اثرگذار بر ریسک بانکی دارای اهمیت فراوان است. (حیدری، ۱۳۸۵). از سوی دیگر، کفایت سرمایه^۲ از جمله مهم‌ترین معیارها برای ارزیابی وضعیت مالی یک بانک می‌باشد. در حال حاضر، بسیاری از بانک‌های جهان برای دستیابی به سطح مطلوب نسبت مزبور ناگزیر از افزایش سرمایه یا تغییر در ترکیب دارایی‌ها و بدهی‌های خود می‌باشند و در این ارتباط از روش‌هایی نظیر کاهش ریسک اعتبارات بین بانکی، فروش دارایی‌های با ضرایب ریسک بالا، فروش اوراق بهادار و نظایر آن استفاده می‌کنند.

1. Emron
2. Capital adequacy

به عبارت دیگر، تصور می‌شود که هرگونه تغییر در میزان نسبت کفایت سرمایه یک بانک، احتمالاً بر سایر متغیرهای مالی آن بانک و در نتیجه بر عملکرد کلی آن تأثیر خواهد گذاشت و بالعکس. طبق مبانی نظریه مالی، از آنجاکه افزایش سودآوری بانک‌ها منجر به بهبود وضعیت سرمایه پایه آنها خواهد شد، لذا چنین به نظر می‌رسد که باعث افزایش نسبت کفایت سرمایه آنها نیز خواهد شد. یائینکه، افزایش ریسک پرتفوی دارایی‌های یک بانک، احتمالاً باعث کاهش نسبت کفایت سرمایه آن خواهد شد. یائینکه، بانک‌های کوچکتر در مقایسه با بانک‌های بزرگتر، اولاً؛ به دلیل موقعیت ضعیف اعتباریشان و ثانیاً؛ به دلیل پرتفوی دارایی‌های ریسکی‌تر (به دلیل تنوع کمتر دارایی‌ها)، نیاز به نسبت کفایت سرمایه بالاتر دارند. بنابراین، از آنجاکه اولاً؛ نسبت کفایت سرمایه از جمله مهم‌ترین شاخص‌های کمی برای ارزیابی کارایی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری است و ثانیاً؛ دستیابی به حداقل نسبت کفایت سرمایه تعیین شده، به عنوان نشانه‌ای از موقعیت اعتباری^۱ بانک‌ها تلقی می‌شود و همچنین جنبه‌های گوناگون عملکرد بانک (تغییرات در ریسک پرتفوی، سودآوری، اندازه و...) و نیز کارایی بانک از آن تأثیر می‌پذیرد. به نظر می‌رسد که می‌باید توجه لازم را بدان مبذول داشته و راهکارهای مناسب را جهت بهبود آن اندیشید. به طوری که هم به حداقل استاندارد اعلام شده دست یافت تا موجب حفظ موقعیت رقابتی بانک گردد و هم از سایر اثرات مثبت آن بر عملکرد بانک، بهره جست (حیدری، ۱۳۸۵).

با به کارگیری روزافزون سامانه‌های پیشرفته فناوری اطلاعات و ارتباطات در صنعت بانکداری و حرکت به سوی بانکداری الکترونیکی بسیاری از فعالیت‌های سنتی بانکداری منسوخ شده و این رشته به صنعت پردازش اطلاعات تبدیل می‌شود که مبنای فعالیت آن براساس مفاهیم جدیدی نظیر پول الکترونیکی^۲، ماشین خودپرداز^۳، پاپانه فروش^۴ و جزاینها خواهد بود (کهزادی، ۱۳۸۲). در واقع، بانکداری الکترونیک به معنای یکپارچه‌سازی بهینه کلیه فعالیت‌های یک بانک از طریق به کارگیری فناوری نوین اطلاعات، مبتنی بر فرایند بانکی منطبق بر ساختار سازمانی

1. Credit Position
2. E-money
3. ATM
4. Point of sale

بانک‌هاست که امکان ارائه کلیه خدمات موردنیاز مشتریان را فراهم می‌سازد (ونوس و مختاران، ۱۳۸۹).

باتوجه به مطالب ارائه‌شده، مطالعه حاضر به بررسی رابطه بین محرک‌های مالی و نوآوری‌های بانکی جهت افزایش سودآوری بانک‌های فعال در بورس با به‌کارگیری مدل پانل می‌پردازد. روش پژوهش حاضر بر مبنای طبقه‌بندی تحقیقات براساس روش، ماهیت و جهت به ترتیب توصیفی پیمایشی، کاربردی و پس‌رویدادی محسوب می‌شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

دولت نقش فعالی در انجام سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی و نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در تخصیص اعتبارات دارد. تصمیمات دولت در بسیاری از موارد موجب تقویت و یا تضعیف شاخص‌های قیمت سهام شرکت‌ها و سایر شاخص‌ها در بورس اوراق بهادار بوده و این یکی از عواملی است که سرمایه‌گذاران می‌توانند در تصمیم‌گیری‌های خود از آن استفاده نمایند. به عبارت دیگر، سرمایه‌گذاران در بورس اوراق بهادار می‌توانند باتوجه به سیاست‌های مالی و سرمایه‌گذاری‌های دولت به عنوان بخشی از عوامل کلان اقتصادی، تغییرات شاخص‌های بورس اوراق بهادار را پیش‌بینی کنند (درک، ۲۰۱۹). با گسترش بازارهای مالی، فعالیت بانک‌ها و مؤسسات مالی ابعاد گسترده‌تری به خود گرفته و بدون شک توسعه اقتصادی بدون توجه به نقش بانکداری و بازارهای پولی امکان‌پذیر نیست. بانک‌ها اصلی‌ترین تأمین‌کننده منابع مالی بخش‌های واقعی اقتصاد (صنعت، کشاورزی و خدمات) محسوب شده و در کنار کارکرد اصلی خود، انگیزه اصلی بانک‌ها در تجهیز و تخصیص بهینه منابع و ارائه خدمات متنوع به مشتریان، درآمدزایی و کسب سود همانند سایر مؤسسات اقتصادی می‌باشد. با عنایت به نقش ویژه و حساس بانک‌ها در نظام اقتصادی کشور، بروز هرگونه شوک، اختلال و یا ناکارآمدی در نظام اقتصادی مستقیماً بر فعالیت بانک‌ها و مؤسسات مالی تأثیر داشته و وقوع پدیده‌هایی نظیر تورم بالا و یا شوک‌ها و

نوسانات قیمتی شدید در سایر بازارها مانند طلا و یا ارز به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر هزینه‌های عملیاتی و قیمت تمام‌شده پول و درنهایت سودآوری بانک‌ها اثرگذار خواهد بود. ضمن آنکه به‌سبب وابستگی مالی بخش‌های تولیدی به این نهاد مهم اقتصادی، هرگونه ناکارآمدی و یا بروز بحران در نظام بانکی می‌تواند بخش‌های مختلف اقتصاد را با معضلات زیادی مواجه نماید (دیمون^۱، ۲۰۲۰). با افزایش نرخ مالیات، مدیران تمایل دارند که سود پرداختی به سهامداران را به‌طور قابل‌توجهی کاهش دهند؛ زیرا کاهش منابع داخلی موجب کاهش ظرفیت پرداخت سود نقدی می‌شود. همچنین نرخ مالیات عایدات سرمایه‌ای بلندمدت به‌مراتب از مالیات سود سهام نقدی کمتر است، بنابراین، سرمایه‌گذاران ممکن است ترجیح دهند که سود را تقسیم نمایند و مبلغ مذکور مجدداً سرمایه‌گذاری گردد. رشد عایدات منجر به افزایش قیمت سهام می‌شود و نرخ مالیات کمتر عایدات سرمایه‌ای جایگزین نرخ مالیات بیشتر سود سهام نقدی می‌گردد. از آنجا که نرخ مالیات سود نقدی به‌مراتب بیشتر از مالیات عایدات سرمایه‌ای است، این فرضیه مطرح می‌شود که با افزایش نرخ مؤثر مالیات سود شرکت‌ها نیز کاهش می‌یابد. بر مبنای نظریه علامت‌دهی کاهش در سود می‌تواند مبین اخبار بد برای شرکت باشد و بازار این پیامد را به‌عنوان خبر بد تفسیر نماید، در نتیجه انتظار می‌رود سیاست تقسیم سود بر ارزش شرکت و بازده سهام اتخاذ شود (جرمی^۲، ۲۰۱۹).

از آنجا که یک بانک سودآور توان بیشتری برای مقابله با شوک‌های منفی بازار را داراست، لذا توجه به شاخص سودآوری به‌عنوان یکی از شاخص‌های ارزیابی عملکرد در بانک‌ها و اهمیت نقش آن در تصمیمات مرتبط با نحوه تجهیز منابع، تأمین مالی و همچنین چگونگی تخصیص منابع، ضروری است. بنابراین، بانک‌ها باید با بررسی عوامل مرتبط با سودآوری خود موجبات افزایش توان رقابت‌پذیری و سازگاری با تغییرات محیط اقتصاد کلان را فراهم آورند (فراهان، ۱۳۹۸).

تمرکز بیش‌ازحد مؤسسات اعتباری بر حوزه‌های مشخص و صنایع معین همچون صنعت

1. Daymon
2. jeremi

احداث و ساختمان، یا نادیده گرفتن ذی‌نفع واحد در اعطای تسهیلات ریسک اعتباری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری را افزایش خواهد داد. در این راستا، تمرکززدایی مشتریان و تشکیل پرتفولیوهای متنوع، راهگشای مناسبی برای مدیریت ریسک‌های اعتباری برای نهادهای مالی خواهد بود؛ بنابراین، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موفق باید با تنوع بخشی به حوزه فعالیت خود از انباشت منابع در یک صنعت معین و مشتریان محدود اجتناب ورزند. راهبرد دیگری که در مدیریت ریسک‌های اعتباری باید مورد تأکید قرار گیرد، مدیریت وثایق و تضامین مشتریان است. بانکداری سنتی در کشور همواره متکی بر وثایق ملکی سهل‌البیع در اعطای تسهیلات بوده و رکود اقتصادی در حوزه املاک و مستغلات، بانک‌ها را ناگزیر به سمت انتقال مالکیت املاک ترهینی متعهدین به نام خود سوق داده است. این رویه بانک‌ها را با انبوه املاک غیرنقدشونده مواجه کرده است. مدیریت نادرست این فرایند گاهی به ریسک نقدینگی بانک‌ها منجر شده و بحران نقدینگی را برای آنها به همراه داشته است (صابری، ۱۳۹۸).

اعطای وام و تسهیلات، بخش مهمی از عملیات تأمین مالی هر بانک را تشکیل می‌دهد، اما احتمال عدم بازپرداخت به موقع وام و تسهیلات باعث ریسک اعتباری در بانک‌ها می‌شود و بی‌توجهی در این زمینه می‌تواند به نتایج نامطلوبی در عملکرد بانک‌ها منجر شود. حال اگر میزان ریسک در بانک‌های دولتی و خصوصی تفاوت قابل توجهی از هم داشته باشند، در این صورت نیز تأثیر چنین ریسک نیز بر عملکردها این بانک‌ها متفاوت خواهد بود. ریسک اعتباری به زبان ساده به مفهوم احتمال قصور دریافت‌کننده تسهیلات (متعهد یا شریک) یا نکول نسبت به انجام تعهدات خود طبق شرایط توافق‌شده با بانک است. با این تعریف اولیه، هدف از مدیریت ریسک‌های اعتباری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری نگهداشت شدت ریسک در آستانه تحمل بانک‌هاست تا از این طریق، نسبت بازگشت اعتبارات بانکی موزون‌شده به ریسک، در آن بانک یا مؤسسه اعتباری حداکثر شود (دارابی، ۱۳۹۸).

ریسک اعتباری به دلیل ارتباط آن با فعالیت‌های عملیاتی بانک‌ها (در زمینه‌های وام‌ها، معامله‌های بین‌بانکی، اوراق قرضه، معامله‌های ارز، سهام عادی، معامله‌های اختیار، صدور

ضمانت‌نامه و سوآپ) یکی از مهم‌ترین ریسک‌های موجود در نظام بانکی است و در بیشتر مواقع زیان مربوط به ریسک اعتباری از سایر ریسک‌ها بیشتر است (هاتفی، ۱۳۹۱). وام‌ها بزرگ‌ترین و بدیهی‌ترین منبع ایجاد ریسک اعتباری در بانک‌ها هستند. به‌بیان‌دیگر، اعطای وام و تسهیلات بانک را در معرض ریسک قرار می‌دهد. وجود چنین ریسکی عملکرد بانک‌ها می‌تواند به‌صورت نامطلوب متأثر کند. سابقه ریسک در بانکداری به اندازه فعالیت بانکداری قدمت دارد و برخلاف ایجاد تنوع در خدمات بانکداری، ریسک‌ها افزایش داشته‌اند، زیرا گسترش فعالیت‌های بانکداری، عدم توانایی وام‌گیرندگان در بازپرداخت بدهی، ورود به حوزه‌های بانکداری بین‌المللی و بروز بحران‌های مالی، ریسک‌های جدیدی را به‌دنبال داشته است (عشاقی، ۱۳۹۱). مهم‌ترین ریسک‌هایی که نظام بانک را با آن مواجه می‌کند، به دسته‌های ریسک اعتباری، ریسک بازار، ریسک عملیاتی، ریسک قانونی، ریسک کفایت سرمایه، ریسک نرخ بازده، ریسک پول یا نرخ ارز و ریسک نقدینگی ذیل تقسیم‌بندی می‌شوند. به‌هر حال ریسک به‌عنوان یک تهدید، فعالیت بانک‌ها را تحت تأثیر قرار داده است و در این میان ریسک اعتباری به‌دلیل ناشی‌شدن از مهم‌ترین عملیات بانکی یعنی اعطای وام و تسهیلات از اهمیت دوچندان برخوردار است (بارال، ۱۳۹۱). مدیریت ریسک عبارت است از شناسایی، تحلیل، تدبیر و برنامه‌ریزی مدرن برای مواجه‌شدن با آثار مطالعه آن و استقبال از اثرات مثبت آن. بروز ریسک در هر دو نظام بانکداری متعارف و بانکداری اسلامی به کاهش قدرت سودآوری بانک منجر می‌گردد که در سه شکل سودآوری کمتر از هدف پیش‌بینی‌شده، از بین رفتن تمام سود پیش‌بینی‌شده و نهایتاً زیان نشان داده می‌شود (محرابی، ۱۳۸۹).

شناسایی عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. سودآوری بیشتر بانک‌ها نه تنها به بانک‌ها اجازه ایجاد وجوه برای اعطای اعتبارات بیشتر به اقتصاد را می‌دهد، بلکه سرمایه‌گذاری در محیط‌های پرریسک را برای سیاست‌گذاران بانک‌ها تضمین می‌کند. به‌علاوه بازده مقبولی برای سهامداران دربر دارد (فرزینی، ۱۳۹۸). بانک‌ها جهت کسب سود بیشتر، باید در بازپرداخت کامل وام خود از سوی مشتریان موفق باشند؛ یا به‌عبارتی ریسک

آنها باید کم باشد (خلیل عراقی، ۱۳۸۴). میزان ریسک رابطه منفی با سودآوری دارد، بنابراین، بانک‌ها با افزایش نظارت و بررسی ریسک می‌توانند سوددهی‌شان را بالا ببرند و چنین سیاست‌هایی نیازمند پیش‌بینی سطوح ریسک در آینده است.

مرور مطالعات داخلی و خارجی نشان می‌دهد، بین ریسک اعتباری و شاخص‌های سودآوری بانک‌ها عمدتاً ارتباط منفی وجود دارد. البته باید اشاره کرد که در ایران از سال ۱۳۸۸ و به دنبال تصویب «آیین‌نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول مؤسسه‌های اعتباری» بانک‌ها و مؤسسه‌های اعتباری موظفند قراردادهای اعطای تسهیلات بانکی را به گونه‌ای تنظیم کنند که وجه التزام تأخیر تأدیه، برای تمامی تسهیلات ریالی و ارزی از تاریخ سررسید و نسبت به مانده بدهی، افزون‌بر نرخ سود بخش اقتصادی موردنظر به صورت شروط ضمن عقد دریافت شود. گرچه این موضوع می‌تواند در مواردی باعث تأثیر مثبت مطالبات معوق بر سودآوری بانک‌ها شود، اما با توجه به اینکه وجود مطالبات معوق تنها یکی از نتایج وجود ریسک اعتباری است، اظهارنظر نهایی در مورد تأثیر دریافت وجه التزام بر سودآوری بانک‌ها مشکل است (لطیفی، ۱۳۹۳).

میلر و نولاس (۱۹۹۷)^۱ دریافتند رابطه منفی معنی‌داری بین ریسک اعتباری و سودآوری نظام بانکی وجود دارد. رابطه منفی یادشده به این دلیل ایجاد شده است که افزایش ریسک اعتباری بانک‌ها، منجر به بالا رفتن سطح ذخایر مشکوک‌الوصول بانک‌ها و به تبع آن افزایش هزینه‌های بانک‌ها می‌شود؛ از این رو، با افزایش سطح ریسک اعتباری، سودآوری بانک‌ها کاهش می‌یابد. دوکا و مک لاگالین بیان می‌دارند، عامل اصلی تأثیرگذار بر سودآوری بانک‌ها، تغییرات سطح ریسک اعتباری است. همچنین بورک نشان داد، ریسک اعتباری از مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر سودآوری بانک‌هاست. بورک می‌گوید با آنکه ریسک اعتباری بر کلیه شرکت‌ها تأثیرگذار است، با وجود این تأثیر آن بر بانک‌ها به مراتب بیشتر است؛ زیرا مواردی مانند انباشت وام‌های غیرجاری، به تأثیر قابل ملاحظه بر سودآوری مؤسسه‌های یادشده منجر

1. Miler & nolas

می‌شود (کرفت و جانکوف^۱، ۲۰۰۵).

محرك‌های مالی و سود آوری بانک

براین اساس، سیاست مالی را می‌توان به دو دسته سیاست‌های مالی انبساطی و سیاست‌های مالی انقباضی طبقه‌بندی نمود. به طوری که سیاست مالی انبساطی در شرایط کمبود تقاضا که اقتصاد در وضعیت عدم اشتغال کامل و به ویژه در شرایط رکودی قرار دارد، انتخاب می‌شود و به صورت افزایش مخارج دولت و کاهش مالیات‌ها، به بسط فعالیت اقتصادی و رفع شکاف رکودی منجر می‌شود. شایان ذکر است، سیاست‌های مالی انبساطی در ادبیات مربوطه به عنوان محرك‌های مالی مطرح است. از طرفی، بانک‌ها یکی از مهم‌ترین عناصر بازار مالی بوده و نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در اقتصاد کشورها دارند. به همین علت است که با گسترش فعالیت‌های اقتصادی، فعالیت بانک‌ها پیوسته ابعاد گسترده‌تری به خود می‌گیرد. پس از ورشکسته شدن بانک‌ها در دهه ۱۹۹۰ ساختار سرمایه و سود بانک‌ها به یکی از موضوعات مهم عرصه بانکداری تبدیل شده است. سرمایه رکن مهمی از پشتوانه مالی هر بنگاه اقتصادی مانند بانک است که آن را قادر می‌سازد هنگام رویایی با مشکلات اقتصادی توانایی بازپرداخت بدهی خود را داشته باشد. سرمایه علاوه بر آنکه نقش مهمی در ثبات مالی بانک‌ها و انگیزه‌های ریسک‌پذیری ایفا می‌کند، در ایجاد رقابت مثبت و کارا بین بانک‌ها نیز بسیار مهم است (دیوید^۲، ۲۰۱۹). تصمیم‌گیری درخصوص ساختار سرمایه برای هر بنگاه اقتصادی بسیار حیاتی و حساس می‌باشد؛ زیرا که سودآوری و کارایی یک بنگاه اقتصادی به طور مستقیم تحت تأثیر این مقوله مهم می‌باشد. مسئله انتخاب و به کارگیری صحیح ترکیب سرمایه یکی از عناصر راهبردهای مالی بنگاه می‌باشد، بنابراین باید در این خصوص تصمیم‌گیری‌های مربوط به آن با دقت و مراقبت لازم انجام پذیرد. موضوع ساختار سرمایه از جمله مسائلی است که تاکنون تحقیقات زیادی روی آن صورت پذیرفته است. موضوع ارتباط میان ساختار سرمایه و سودآوری در تأمین مالی بنگاه‌ها بسیار مورد توجه قرار می‌گیرد. صنایع پیشرفته و مدرن در محیط‌های رقابتی و بسیار پیچیده فعالیت می‌کنند.

1. Kraft & Jankov
2. David

بنابراین، چنین طرح‌های مطالعاتی به آنان کمک خواهد کرد تا بهترین ترکیب ساختار سرمایه را برای رسیدن به حد مطلوب سودآوری تعیین نمایند (امرسون^۱، ۲۰۱۸).

ریسک اعتباری و سودآوری بانک

نگاهی به تاریخچه بانک مؤید این است که این نهادها علاوه بر نقش پول، در داد و ستدهای درونی و برونی مسئولیت مبادلات مالی و پولی را برعهده داشته و از بدو تأسیس و شکل‌گیری هم‌امین مردم و هم‌آسان‌کننده مبادلات پولی بوده و تأثیر بسزایی در اقتصاد داشته‌اند. بنابراین فعالیتهای توسعه و بهبود بانکی به‌ویژه اعطای تسهیلات به‌همراه نظامی کارآمد، نقش عمده‌ای در توسعه و پیشرفت اقتصاد و صنعت بانکداری کشور خواهد داشت (درو^۲، ۲۰۱۹). سودآوری از جمله عوامل تأثیرگذار در ارزیابی عملکرد بانک‌هاست. عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها را می‌توان به عوامل داخلی که تحت کنترل مدیریت بانک‌ها هستند و همچنین به عوامل خارجی که خارج از کنترل مدیریت بانک‌ها هستند، تقسیم کرد. طبق نتایج به‌دست آمده، متغیرهایی همچون مدیریت نقدینگی و مدیریت ریسک اعتباری در مقایسه با سایر متغیرهای درونی، از یک رابطه معنی‌دار قوی با متغیر سودآوری در نظام بانکی برخوردار است. ریسک به‌عنوان احتمال انحراف نامطلوب از برنامه از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر موفقیت و شکست پروژه‌ها و سازمان‌ها است. شرکت‌ها و سازمانهای اقتصادی در جهت پیشینه کردن احتمال موفقیت و پرهیز از تأثیرات منفی مخاطرات و عوامل پیش‌بینی نشده، رویکرد مدیریت ریسک را به‌عنوان رویه‌ای داخلی و نظام‌مند پیاده‌سازی کرده‌اند. مدیریت موفق ریسک در گرو شناسایی ریسک‌های تأثیرگذار و محتمل و پاسخگویی اثر بخش و کارایی آنهاست. نهادها و مؤسسات اعتباری نیز به‌عنوان یکی از رکن‌های اصلی اقتصادهای موفق، بنابر ماهیت پریسک فعالیت‌های اقتصادی خود در اعطای تسهیلات به شرکت‌ها و اشخاص حقیقی، همواره با ریسک‌های متعددی مواجه بوده‌اند که مدیریت مناسب این ریسک‌ها به بقا و پیشرفت آنها منجر شده و نادیده گرفتن ریسک‌ها و پذیرش رویکرد منفعل در مدیریت ریسک به از بین رفتن و حذف

1. Emerson

2. Dero

بانک‌ها و نهادهای مالی منجر شده است (ماینر^۱، ۲۰۱۶).

کفایت سرمایه و سودآوری بانک

سرمایه یکی از عوامل بنیادین در ارزیابی سلامت و ثبات هر نظام بانکی به‌شمار می‌رود و مطلوبیت و تناسب پایه سرمایه به‌منزله پوششی مطمئن در برابر گستره وسیعی از مخاطراتی است که هر بانک با آن مواجه است. تأملی گذرا در نظریه بانکداری، به‌وضوح گویای آن است که تمام ابعاد و جنبه‌های گوناگون نظام بانکی هر کشور به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم متأثر از سرمایه در دسترس و امکان کسب بازده موردانتظار از محل آن است. درحقیقت، سرمایه به‌عنوان ابزار جذب و رفع نیازهای احتمالی، مبنایی برای جلب و حفظ اعتماد و اطمینان مشتریان به بانک محسوب می‌گردد. یکی از مشکلات کنونی بانک‌ها، داشتن دارایی‌های متعارف است که قابلیت عرضه در بازار را ندارند. متنوع‌ساختن دارایی‌های بانک در سراسر جهان باعث می‌شود که مدیریت ریسک در بانک‌ها بهبود یافته و در نتیجه سودآوری و بازده حقوق صاحبان سهام افزایش یابد. وظایف متعارف بانک‌ها با تبدیل دارایی‌ها به اوراق بهادار دگرگون‌شده، دارای ساختاری می‌شوند که آن را ساختار عبوری می‌نامند، به‌طوری‌که با تبدیل دارایی‌های معامله‌ناپذیر به معامله‌پذیر در بازار، قدرت راهبری، مدیریت و برنامه‌ریزی بانک‌ها افزایش می‌یابد و موجبات بهبودی کفایت سرمایه، افزایش کیفیت وام‌ها و در نتیجه کاهش ریسک اعتباری فراهم می‌شود. از طرف دیگر، یکی از عوامل مهم در بررسی عملکرد مؤسسات مالی و تعیین موفقیت هر بانک، مقوله اندازه بانک و سودآوری است. بانک‌های جوان و کوچک، معمولاً دارای عدم تقارن اطلاعاتی بالاتری هستند. در نتیجه اتکا بر منابع داخلی برای چنین بانک‌هایی از اهمیت حیاتی برخوردار است. بانک‌های جوان و در حال رشد، بخش اعظم سود حاصل از عملیات خود را ذخیره و بدین‌وسیله اقدام به تأمین مالی پروژه‌های سرمایه‌گذاری خود می‌کنند. بنابراین، هرچه بانک دارای قدمت و اندازه بیشتری باشد، نیاز کمتری به نگهداری ذخایر نقدی خواهد داشت. همچنین، این انتظار وجود دارد که بانک‌های سودآور در مقایسه با بانک‌های کمتر سودده یا زیان‌ده، به

1. Mayner

سطوح پایین‌تر نسبت کفایت سرمایه نیاز داشته باشند. آرون و همکاران نیز اعتقاد دارند که اندازه دارایی بانک، تعیین‌کننده مهم نسبت کفایت سرمایه بانک در جهت عکس است؛ یعنی اینکه بانک‌های بزرگ‌تر نسبت کفایت سرمایه پایین‌تری دارند. به‌علاوه، در ترازنامه بانک‌ها افزایش دارایی‌ها به‌واسطه پرداخت تسهیلات از محل جذب منابع جدید حاصل می‌شود؛ به‌عبارت‌دیگر، سپرده‌های مردم به‌عنوان عامل اصلی برای افزایش حجم دارایی‌ها و به‌تبع آن افزایش قدرت سودآوری بانک است. از طرف دیگر، کاهش سهم بازار بانک‌ها در سمت بدهی‌ها (سپرده‌ها) به کاهش سهم بازار آنها درخصوص تسهیلات اعطایی منجر شده و این امر موجب کاهش سودآوری و در نتیجه کاهش قدرت تأمین مالی بانک‌ها می‌شود (آرون^۱، ۲۰۱۹).

نوآوری بر سودآوری بانک

نوآوری، اختراع جدیدی از دانش یا توسعه اطلاعات تازه نظیر مفهوم، نظریه یا فرضیه است. به‌عبارت‌دیگر، نوآوری به‌معنای چیزی جدید برای استفاده است. نوآوری صرفاً زمانی به وقوع می‌پیوندد که بانک توانایی و ظرفیت نوآوری را داشته باشد. نوآوری محصولات و فرایند برای بانک و رقابت‌پذیری آن بسیار مهم است. وظیفه حمایتی بر دوش نوآوری‌های بازاریابی و سازمانی است که امکان یافتن راه‌های جدید مؤثر برای ارتقای محصولات و خدمات جدید و معرفی تغییرات انعطاف‌پذیر در مدیریت بانک‌ها در واکنش به بازار جدید و نیازهای مشتری را فراهم می‌سازند. طی ده سال گذشته، بورس با چالش‌های مرزهای دوردست روبه‌رو بوده است. اصلاحات مالی، بازار، پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات و تغییر رفتار مشتری تأثیر قابل توجهی در تغییر کارایی، بهره‌وری و شکل ساختار صنعت داشته است. این امر یک تهدید بسیار رقابتی ایجاد می‌کند و به کل بازار شکل تازه‌ای می‌دهد. برخی اذعان دارند که بورس برای تفکر ابتکاری شناخته نشده است. نوآوری در حال حاضر چالش و فشار قابل توجهی را بر بورس ایجاد می‌کند. بورس نمی‌تواند چهره خود را به‌عنوان پیروان هوشمند حفظ کند. برای این کار دانشگاهیان و صنایع، نوآوری به‌عنوان عامل اصلی جهت دستیابی به مزیت رقابتی و حفظ

رقابت‌پذیری و رشد شناخته شده است. آگاهی از اهمیت نوآوری در بخش خدمات به‌عنوان موتور رشد اقتصادی، جدیدترین پدیده است. اهمیت درک شایستگی‌های نوآوری برای خدمات یکپارچه ضروری است و به‌عنوان یک موتور رشد اقتصادی تحت تحول جهانی، اهمیت بیشتری می‌یابد. نوآوری اغلب با استفاده از فناوری باز و متن باز با کیفیت اتفاق می‌افتد و به نوع متفاوتی از نظام دانش و اطلاعات متکی است. مدیریت دانش مهم‌ترین بخش از نوآوری، به‌ویژه در صنعت‌های دانش‌محور مانند بورس است. دانش، مزیت رقابتی برای تعهد و خدمات در بانک‌های بورس است. در اسرار تجاری صنعت بورس، اطلاعات محرمانه و ایده‌های ارزشمند بخشی از دانش نیروی کار هستند؛ بنابراین استفاده از نظام مدیریت دانش برای جذب کارشناس داخلی برای بانک‌های منتخب بورس بسیار مهم خواهد بود (آجسون، ۲۰۱۷).

مطالعات صورت گرفته

مطالعات داخلی

نباتی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی تأثیر ریسک اعتباری و ریسک نقدینگی بر سودآوری بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۰ - ۱۳۹۷ پرداختند. نتایج پژوهش آنها حاکی از آن بود که تأثیر ریسک اعتباری و ریسک نقدینگی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر سودآوری بانک‌ها دارد. همچنین متغیر کنترلی اندازه بانک معکوس و معنی‌دار و شاخص تسهیلات اعطایی به کل دارایی‌ها مستقیم و معنی‌دار است.

فروزان و همکاران (۱۳۹۸)، در تحقیقی به بررسی رابطه بین ریسک اعتباری بر سودآوری بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. این تحقیق با استفاده از داده‌های ۱۵ بانک پذیرفته‌شده در بورس اوراق تهران در بازه زمانی ۱۳۹۱ - ۱۳۹۷ انتخاب شده است. نوع تحقیق، توصیفی و فن آماری مورد استفاده برای آزمون‌ها و فرضیه‌ها الگوی رگرسیونی و همبستگی بود. نتایج پژوهش نشان داد بین ریسک اعتباری و سودآوری رابطه مثبت و معنی‌داری

وجود دارد.

فراهانی (۱۳۹۷) در مطالعه خود سعی در تعیین پرتفوی مناسب برای افزایش بازدهی بانک صادرات داشته است. در این مهم‌ترین مسئله مطروحه این است که پرتفوی بهینه دارایی‌های بانک صادرات ایران برای سال ۱۳۹۶ چگونه باید باشد؟ برای پاسخ به این سؤال از اطلاعات دارایی‌ها و بازده دارایی‌ها در بانک صادرات ایران که شامل سرپرستی شمال، جنوب، شرق، غرب مرکز و منطقه آزاد تجاری می‌باشد، استفاده شده است. در این تحقیق تسهیلات فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک، جعاله، سلف، مضاربه، مشارکت مدنی و سرمایه‌گذاری مسقیم و حقوقی و اوراق مشارکت به‌عنوان دارایی ملاک عمل قرار گرفته‌اند و با استفاده از مدل برنامه‌ریزی ریاضی مینی‌ماکس ترکیب بهینه دارایی بانک مشخص شده است. نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که با در نظر گرفتن سود موردانتظار ۱۸ درصد، نباید هیچ‌گونه تخصیصی به دارایی‌های فروش اقساطی اجاره به شرط تملیک، جعاله، مضاربه و مشارکت مدنی تعلق بگیرد و بهترین پرتفو به مشارکت مدنی، مضاربه و سلف تعلق می‌گیرد.

حیا (۱۳۹۷) به بررسی راه‌های افزایش سودآوری بانک ملت پرداخته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که یک رابطه منفی میان نسبت تسهیلات تکلیفی به کل تسهیلات و سودآوری وجود دارد. از سوی دیگر، بین نسبت تسهیلات کوتاه‌مدت به تسهیلات بلندمدت با سودآوری رابطه منفی وجود دارد. همچنین رابطه مستقیمی بین نسبت سپرده‌های کوتاه‌مدت به سپرده‌های بلندمدت با سودآوری مشاهده می‌شود و در نهایت اثر سودآوری سپرده کوتاه‌مدت بیشتر از سپرده بلندمدت است.

فتحی و همکاران (۱۳۹۶)، فراتحلیل عوامل تعیین‌کننده ساختار در پژوهشی به بررسی پرداختن یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد، اندازه، ساختار دارایی، «سرمایه در سطح شرکت فرصت‌های رشد، سودآوری، نقدینگی و نوسان‌پذیری نقش تعیین‌کننده‌ای در تصمیم‌گیری در مورد ساختار سرمایه ایفا می‌کنند».

فخاری و روحی (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان تأثیر وجه نقد نگهداری‌شده و مدیریت

سرمایه در گردش بر مازاد بازده سهام شرکت‌ها به بررسی تأثیر وجه نقد نگهداری شده و مدیریت سرمایه در گردش بر مازاد بازده سهام شرکت‌ها پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که بین وجه نقد نگهداری شده و سرمایه در گردش با مازاد بازده سهام، با در نظر گرفتن اثرات متقابل وجه نقد و سرمایه در گردش سال جاری با سال قبل و همچنین، اثرات اهرم بر آنها، رابطه معنی‌داری وجود دارد. این یافته‌ها، بیانگر اهمیت تأثیر تصمیمات کوتاه‌مدت بر مازاد بازده سهام می‌باشد و بیان می‌کند که به دلیل محدودیت منابع مالی، نگهداشت وجه نقد و سرمایه در گردش با مازاد بازده سهام رابطه مستقیم دارند.

آذرپندار (۱۳۹۵) به بررسی ارتباط بین سرمایه و ریسک اعتباری در صنعت بانکداری ایران طی دوره زمانی ۱۳۸۲ - ۱۳۹۱ پرداخته است. نتایج مطالعه وی نشان داد بین ریسک اعتباری و کفایت سرمایه ارتباط منفی وجود دارد و این رابطه از سمت ریسک اعتباری شدیدتر است. به عبارتی اثرهای متغیر ریسک اعتباری به عنوان یک متغیر غالب در این ارتباط مطرح است و به اصطلاح اثرهای آن به عنوان پدیده‌ی چشمگیری بروز خواهد کرد.

مطالعات خارجی

شانر و همکاران^۱ (۲۰۲۰)، به بررسی تأثیر ریسک اعتباری بر سودآوری بانک‌های نروژی پرداختند. برای اندازه‌گیری سودآوری و ریسک اعتباری، به ترتیب شاخص‌های نسبت بازده دارایی‌ها و نسبت ذخیره مطالبات انتخاب شد. نتایج تحقیق حاکی از رابطه منفی معنی‌دار بین ریسک اعتباری و سودآوری بانک‌هاست. نتایج این تحقیق با این فرضیه که افزایش ریسک اعتباری منجر به کاهش سودآوری بانک‌ها می‌شود ارائه شده است. بدین منظور بانک‌ها می‌توانند از طریق کنترل و نظارت مؤثر ریسک اعتباری، سودآوری خود را افزایش دهند، مطابقت می‌کند.

فرش و همکاران^۲ (۲۰۲۰) به بررسی تأثیر ریسک اعتباری بر سودآوری در بانک‌های سوئیس پرداختند که نتایج حاکی از آن بود که، ریسک اعتباری از مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار

1. Shaner & other
2. Feresh & other

بر سودآوری بانک‌هاست. با آنکه ریسک اعتباری بر کلیه شرکت‌ها تأثیرگذار است، با وجود این تأثیر آن بر بانک‌ها به مراتب بیشتر است؛ زیرا انباشت وام‌های غیرجاری، به تأثیر قابل ملاحظه بر سودآوری بانک‌های مورد تحقیق منجر می‌شود.

دنیز، (۲۰۱۷)^۱ نشان دادند برای کاهش ریسک پرتفوی وام اعتباری، بهتر است اول شرایط اعتبار گیرندگان را به صورت واضح تعیین کرده و درجه ریسک آنها ارزیابی شود. دوم انواع وام‌ها را براساس احتمال عدم پرداخت و هم‌نوع بودنشان طبقه‌بندی کنند. این طبقه‌بندی می‌تواند براساس نوع صنعت، ناحیه جغرافیایی و یا نوع محصول صورت گیرد.

اولاویل^۲ (۲۰۱۶)^۳ اثر ساختار سرمایه بر عملکرد بانک‌های تجاری در نیجریه را مورد مطالعه قرار داد. وی برای این کار داده‌های ثانویه بانک‌ها را مورد بررسی قرار داد. داده‌های ثانویه از گزارش سالانه، ادبیات مربوطه و انتشار بولتن آماری CBN به دست می‌آید. مطالعه اولاویل نشان می‌دهد که بین عملکرد بانک (از نظر سوددهی) و ساختار سرمایه رابطه معنی‌داری وجود دارد. در نهایت، تقویت بازار اوراق بهادار تأثیر مثبت در توسعه کلی از بخش بانکی با افزایش رقابت در بخش مالی دارد.

بوندلا (۲۰۱۶)^۴، در پژوهشی به بررسی تأثیر سرمایه در گردش و فرصت‌های رشد بر ساختار سرمایه در شرکت‌های تانزانیا پرداخت. نتایج نشان می‌دهد بین ساختار سرمایه، سرمایه در گردش و رشد شرکت‌های رابطه معنی‌دار وجود ندارد.

یوکاگبو (۲۰۱۶)^۵، در پژوهشی به بررسی اهمیت مدیریت سرمایه در گردش در تعیین سودآوری شرکت پرداخته است. هدف از این پژوهش بررسی ارتباط بین بهره‌وری سرمایه در گردش و سودآوری شرکت‌ها و به‌طور خاص، تعیین اهمیت آنها در سراسر کشور و در سطح صنایع مختلف است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که یک رابطه منفی قوی بین سودآوری

1. Deniz
2. Olawale Samuel Luqman
3. Olavil
4. Bundela
5. Yukagabo

اندازه گیری شده از طریق سود خالص عملیاتی و چرخه تبدیل وجه نقد در صنعت‌های مختلف وجود دارد. این ارتباط منفی نشان می‌دهد که با افزایش چرخه تبدیل وجه نقد، سود شرکت کاهش می‌یابد.

آل کریم و علم^۱ (۲۰۱۵) در مقاله‌ای تحت عنوان "ارزیابی سودآوری بانک‌های تجاری خصوصی در بنگلادش: تجزیه و تحلیل نسبت‌های مالی"، عملکرد ۵ بانک خصوصی را که در سازمان بورس بنگلادش پذیرفته شده است، اندازه گیری می‌کند. بدین منظور از نسبت‌های مالی که عبارتند از کفایت مبتنی بر سرمایه، رشد اعتبار، انباشت اعتبار، شرایط وام‌های انجام‌نشده، شکاف نقدینگی، نسبت‌های نقدشوندگی، بازده دارایی، بازده حقوق صاحبان سهام، حاشیه سود خالص و غیره... استفاده شده است. در این مقاله، با استفاده از داده‌های ۲۰۰۸ - ۲۰۱۲ و اطلاعات ثانویه، در قالب رگرسیون چندگانه، تأثیر متغیرهای اندازه بانک، ریسک اعتباری، کارایی عملیاتی و مدیریت دارایی بر بازده دارایی‌ها، کیوی توپین و ارزش افزوده اقتصادی بررسی کرده است. نتایج نشان داده است که هر چهار متغیر مستقل تأثیر معنی‌داری بر عملکرد بانک‌های تجاری بنگلادش دارد.

کوسمیدو^۲ (۲۰۱۵) با استفاده از مدل رگرسیون خطی به بررسی تأثیر ریسک اعتباری بر سودآوری بانک‌های یونانی در سال‌های ۱۹۹۰ - ۲۰۱۰ پرداخت. نمونه مورد پژوهش ۳۳ بانک بوده است. نتایج پژوهش کوسمیدو بیانگر رابطه منفی بین سودآوری بانک‌ها و ریسک اعتباری است. در نتیجه بانک‌ها می‌توانند از طریق نظارت آگاهانه بر ریسک اعتباری، سود خود را افزایش دهند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Al Karim and Alam
2. Kosmidou

خلاصه‌ای از پیشینه ذکر شده در ذیل ارائه می‌گردد:

محقق (سال)	هدف/مسئله	روش تحقیق	اهم یافته‌ها
نباتی و همکاران (۱۳۹۸)	بررسی تاثیر ریسک اعتباری و ریسک نقدینگی بر سودآوری بانکی	مدل خودرگرسیون مشروط برناهمسانی واریانس‌های تعمیم یافته چند متغیره (MGARCH)	رابطه مثبت و معنی‌دار میان ریسک اعتباری و سودآوری
فروزان، همکاران (۱۳۹۸)	بررسی رابطه بین ریسک اعتباری بر سودآوری بانکی	مدل رگرسیونی و همبستگی بردار خودرگرسیون (VAR)	بین ریسک اعتباری و سودآوری رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.
شانر و همکاران (۲۰۲۰) ^۱	به بررسی تاثیر ریسک اعتباری بر سودآوری بانک‌های نروژی	شاخص‌های نسبت بازده دارایی‌ها و نسبت ذخیره مطالبات	افزایش ریسک اعتباری منجر به کاهش سودآوری بانک‌ها می‌شود.
فرش و همکاران (۲۰۲۰) ^۲	بررسی تاثیر ریسک اعتباری بر سودآوری در بانک‌های سوئیس	ARDL	انباشت وام‌های غیرجاری تاثیر قابل‌ملاحظه بر سودآوری بانک‌های مورد تحقیق منجر می‌شود.
آل کریم و علم ^۳ (۲۰۱۵)	اندازه‌گیری عملکرد ۵ بانک خصوصی را که در سازمان بورس بنگلادش پذیرفته شدند.	رگرسیون چندگانه	متغیرهای اندازه بانک، ریسک اعتباری، کارایی عملیاتی و مدیریت دارایی بر بازده دارایی‌ها، کیوی توپین و ارزش افزوده اقتصادی تاثیر معنی‌داری بر عملکرد بانک‌های تجاری بنگلادش دارد.

1. Shaner&other
2. Feresh&other
3. Al Karim and Alam

روش‌شناسی پژوهش

این مقاله، به بررسی رابطه محرک‌های مالی در قالب هزینه‌های دولت و مالیات، متغیرهای ویژه بانکی و نوآوری در راستای افزایش سوددهی در بانک‌های منتخب بورسی طی دوره زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ پرداخته است. تخمین مدل با استفاده از روش ARDL PANEL صورت پذیرفته است. روش پژوهش حاضر بر مبنای طبقه‌بندی تحقیقات بر اساس روش، ماهیت و جهت به ترتیب توصیفی، پیمایشی، کاربردی و پس رویدادی محسوب می‌شود.

مدل رگرسیونی تحقیق مطابق با مقاله (ژنگ و همکاران ۱۲۰۱۸) به صورت زیر است:

$$ROA_{it} = \beta_0 + \beta_1 GOV_{it} + \beta_2 TAX_{it} + \beta_3 HH_{it} + \beta_4 cap_{it} + \beta_5 NPL_{it} + \beta_6 INT_{it} + \varepsilon_t$$

که در این رگرسیون:

ROA: نرخ بازده دارایی و به‌عنوان شاخص سودآوری بانک می‌باشد.

از بین همه این متغیرها، بهترین راه برای اندازه‌گیری سودآوری یا ارزیابی عملکرد بانک، محاسبه نرخ بازده دارایی‌هاست. نرخ بازده دارایی، رابطه بین حجم دارایی‌های شرکت و سود را تعیین می‌کند. اگر یک شرکت بر سرمایه‌گذاری‌های خود بیفزاید (البته برحسب کل دارایی‌ها) ولی نتواند به تناسب، مقدار سود پس از کسر مالیات خود را افزایش دهد، نرخ بازده دارایی کاهش می‌یابد. بنابراین افزایش حجم سرمایه‌گذاری شرکت، به‌خودی‌خود باعث بهبود وضع مالی شرکت نمی‌شود.

$$\text{نرخ بازده دارایی (ROA)} = \frac{\text{سود پس از کسر مالیات}}{\text{مجموع دارایی}}$$

شاخصهای محرک مالی:

GOV: هزینه‌های دولت به‌عنوان یکی از شاخص‌های محرک مالی

TAX: مالیات (نرخ مالیات) به‌عنوان یکی از شاخص‌های محرک مالی

متغیرهای ویژه بانکی

CAP: شاخص کفایت سرمایه^۱:

شاخص کفایت سرمایه: مانند سپر دفاعی محکم در مقابل ناملازمات و مشکلات مالی درخصوص جذب زیان‌های احتمالی است. درواقع، سرمایه یک بانک (Capital ratio) از تقسیم حقوق صاحبان سهام به جمع کل دارایی‌های بانک به دست می‌آید. این نسبت بیانگر قدرت حمایتی بانک از سوی صاحبان سهام سرمایه‌گذاری شده در آن است. برای متغیر کارایی بانک از متغیر نسبت بازده دارایی‌ها استفاده می‌شود که از طریق تقسیم سود خالص دوره بر مجموع دارایی‌ها حاصل می‌شود (ابراهیم^۲، ۲۰۱۶).

HH: شاخص رقابت:

برای متغیر شاخص رقابت که به عنوان شاخص سطح صنعت بانکداری می‌باشد از شاخص هر فیندال هریشمن استفاده خواهد شد.

شاخص هر فیندال - هرشمن (H-H) عبارت است از مجموع توان ۲ سهم بازار تمام بنگاه‌های صنعت:

$$H - H = \sum_{i=1}^n S_i^2 \quad \text{یا} \quad H - H = \sum_{i=1}^n \left(\frac{X_i}{X}\right)^2$$

که با توجه به موضوع تحقیق X_i عبارت است از میزان تسهیلات اعطایی توسط بانک i ام و X عبارت است از کل تسهیلات اعطایی بانک‌ها (دامن کشیده، ۱۳۹۵)

NPL: شاخص ریسک بانکی که در این تحقیق از ریسک اعتباری استفاده خواهد شد.

برای متغیر ریسک از شاخص ریسک اعتباری استفاده خواهد شد. ریسک اعتباری ریسکی است که از نکول / قصور طرف قرارداد، یا در حالتی کلی تر ریسکی است که از «اتفاقی اعتباری» به وجود می‌آید. به طور تاریخی این ریسک معمولاً در مورد اوراق قرضه واقع می‌شد، بدین صورت که قرض‌دهنده‌ها از بازپرداخت وامی که به قرض‌گیرنده داده بودند، نگران بودند. به همین خاطر، گاهی اوقات ریسک اعتباری را ریسک نکول هم گویند. ریسک اعتباری از این

1. Capital_structure
2. Ibrahim

واقعیت ریشه می‌گیرد که طرف قرارداد، نتواند یا نخواهد تعهدات قرارداد را انجام دهد. تأثیر این ریسک با هزینه جایگزینی وجه نقد ناشی از نکول طرف قرارداد سنجیده می‌شود. ضررهای ناشی از ریسک اعتباری ممکن است قبل از وقوع نکول واقعی طرف قرارداد رخ دهند. به‌طور کلی تر ریسک اعتباری را می‌توان به‌عنوان ضرر محتمل که در اثر یک رخداد اعتباری اتفاق می‌افتد، بیان کرد. رخداد اعتباری زمانی واقعی شود که توانایی طرف قرارداد در تکمیل تعهداتش تغییر کند. ریسک اعتباری یکی از مهم‌ترین عوامل تولید ریسک در بانک‌ها و شرکت‌های مالی است. این ریسک از این جهت ناشی می‌شود که دریافت‌کنندگان تسهیلات توانایی بازپرداخت اقساط بدهی خود را به بانک نداشته باشند. ریسک اعتباری از تقسیم مطالبات معوق و سررسید گذشته بر کل تسهیلات به‌دست می‌آید (مهرآرا و همکاران، ۱۳۹۰).

نوآوری

INT: مبادلات صورت گرفته توسط اینترنت بانک به‌عنوان شاخص نوآوری (در این تحقیق میزان تراکنش‌های صورت گرفته توسط اینترنت بانک مورد استفاده قرار گرفته است) (افجه‌ای، ۱۳۹۶).

نوع متغیر	نام متغیر	نحوه اندازه‌گیری (فرمول)	علامت اختصاری	منبع
مستقل	نرخ بازده دارایی	$\frac{\text{سود پس از کسر مالیات}}{\text{مجموع دارایی}}$	ROA	ژنگ و همکاران ۲۰۱۸
مستقل	هزینه‌های دولت	طبق آمار ارائه‌شده بانک مرکزی	GOV	ژنگ و همکاران ۲۰۱۸
مستقل	مالیات (نرخ مالیات)	طبق آمار ارائه‌شده بانک مرکزی	TAX	ژنگ و همکاران ۲۰۱۸
مستقل	شاخص کفایت سرمایه	$\frac{\text{سهام صاحبان حقوق جمع کل دارایی بانک}}{\text{سرمایه}}$	CAP	(ابراهیم، ۲۰۱۶)

بررسی تاثیر محرک‌های مالی بر سودآوری بانک‌های منتخب بورسی

مستقل	شاخص رقابت	$H - H = \sum_{i=1}^n \left(\frac{X_i}{X}\right)^2$	HH	(دامن کشیده، ۱۳۹۵)
مستقل	شاخص ریسک بانکی	تقسیم مطالبات معوق و سررسید گذشته بر کل تسهیلات	NPL	(مهرآرا و همکاران، ۱۳۹۰).
مستقل	شاخص نوآوری	میزان تراکنش‌های صورت گرفته توسط اینترنت بانک	INT	(افجه‌ای، ۱۳۹۶)

جامعه آماری این تحقیق بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشند و در قلمرو زمانی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ که دارای شرایط زیر باشند، پایان سال مالی آنها ۲۹ اسفند باشد. قبل از سال ۱۳۹۲ در بورس اوراق بهادار سهامشان پذیرفته شده باشد. در طول دوره مورد بررسی تغییر سال مالی نداشته باشند. اطلاعات مالی آنها قابل دسترسی باشند. نتیجه آزمون پایایی برای متغیرهای الگو در سطح صفر (LEVEL) مطابق با جدول زیر می‌باشد:

جدول ۱. آزمون ریشه واحد برای متغیرها در سطح LEVEL

نتیجه فرضیه آزمون	احتمال متناظر با آماره	آماره از مون LLC	متغیر
رد فرضیه اولیه	0.01	-2.24	CAP
رد فرضیه اولیه	0.00	-14.06	GOV
رد فرضیه اولیه	0.01	-2.16	HH
رد فرضیه اولیه	0.00	-7.97	TAX
رد فرضیه اولیه	0.00	-9.55	ROA
رد فرضیه اولیه	0.01	-2.31	NPL
رد فرضیه اولیه	۰,۰۰	-۳,۵۱	INT

منبع: محاسبات محقق

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد باتوجه به اینکه قدر مطلق آماره‌های آزمون برای همه متغیرها از قدر مطلق مقادیر بحرانی بیشتر است، لذا فرض H_0 مبنی بر نامانایی متغیرها رد می‌شود. به عبارت دیگر همه متغیرهای مورد بررسی در سطح پایا هستند. بنابراین این متغیرها در گروه بانک‌های در سطح LEVEL پایا می‌باشند.

آزمون‌های هم‌انباشتگی پانل^۱

در صورت کشف رابطه هم‌انباشتگی بین دو متغیر، می‌توان به تخمین‌های کارایی از عوامل الگو دست یافت که در این حالت به‌رغم وجود سری‌های زمانی ناپایا، مشکل رگرسیون جعلی را نخواهیم داشت و معادله تخمین زده شده، معادله تعادلی بلندمدت خواهد بود. در این تحقیق از آزمون کائو برای بررسی وجود یا عدم وجود رابطه هم‌انباشتگی میان متغیرها استفاده می‌کنیم.

در آزمون هم‌انباشتگی فرضیه‌های آزمون به صورت زیر تعریف می‌شود:

H صفر: عدم هم‌انباشتگی؛

H یک: تأیید هم‌انباشتگی میان متغیرها.

نتایج در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج آزمون هم‌انباشتگی پانلی کائو

آزمون	گروه بانک‌های منتخب	
	آماره آزمون	احتمال متناظر با آن
Kao Residual Cointegration Test	-۱۰,۸۲۴۰	۰,۰۰۰۲

منبع: محاسبات محقق

ملاحظه می‌شود که طبق نتایج جدول ۲ برای گروه بانک‌های منتخب تحقیق و باتوجه به پایین بودن سطح معنی‌داری از ۰/۰۵، فرض صفر مبنی بر نبودن رابطه هم‌انباشتگی میان متغیرها قابل رد است و آزمون بر وجود همگرایی متغیرها گواهی می‌دهند و متغیرها در بلندمدت هم‌انباشته بوده و رابطه بلندمدت بین آنها وجود دارد.

1. Cointegration Test

آزمون فرضیه‌ها

در مطالعه حاضر از روش ARDL پانل با برآوردگر PMG استفاده می‌شود. مدل‌های ARDL، مدل‌های رگرسیون حداقل مربعاتی هستند که متغیر وابسته و مستقل به صورت با وقفه به‌عنوان متغیر توضیحی در آنها استفاده شده است. در صورت استفاده از مدل‌های پانل دیتا با اثرات فردی، استفاده از روش برآورد ARDL استاندارد، به دلیل وجود همبستگی بین متغیرهای توضیحی و اجزای خطا نتایج صحیحی نخواهد داشت و برآورد تورش‌دار و ناسازگار خواهد بود. این تورش نه با افزایش ابعاد زمانی و نه با افزایش مقاطع از بین نمی‌رود. برای تصحیح این مشکل در پانل‌های با بعد زمانی کوچک و بعد مقطعی نسبتاً بزرگ، روش GMM توسط آرانو و بوند (۱۹۹۱) توسعه داده شده است. تخمین‌زن PMG همانند تخمین‌زن MG اجازه می‌دهد که عرض از مبدأ و ضرایب کوتاه‌مدت بین مقاطع مختلف باشد و مانند تخمین‌زن FE ضرایب بلندمدت را بین مقاطع یکسان فرض می‌کند (بلکبورن و فرانک، ۲۰۰۷: ۱۹۹). بنابراین، می‌توان گفت که این تخمین‌زننده بین دو تخمین‌زن MG و FE قرار دارد. در مدل ARDL پانل با برآوردگر PMG اثر متغیرهایی که طی زمان یا مقاطع ثابت هستند، از مدل حذف می‌شود. همچنین در این مدل نتایج تخمین مدل در کوتاه‌مدت و بلندمدت برآورد می‌شود و تأثیر متغیرهای مستقل تحقیق بر سودآوری در گروه بانک‌های منتخب تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۳. نتایج حاصل از تخمین الگو به روش ARDL پانل برای مدل بانک‌های منتخب تحقیق (سودآوری به‌عنوان متغیر وابسته)

متغیرها	Selected Model: ARDL (1, 1, 1, 1, 1, 1)			
	Model selection method: Schwarz criterion (SIC)			
	Long Run Equation			
	.Coef	.Std. Err	t	P> z
	ضرایب	انحراف معیار	t آماره	سطح احتمال
GOV	6.42	1.47	4.36	0.00
TAX	7.94-	1.77	4.46-	0.00
HH	24.55	3.68	6.66	0.00
CAP	8.88	2.76	3.21	0.00
NPL	-2.19	0.80	-2.72	0.01
INT	0.17	0.05	3.10	0.00
Short Run Equation				
COINTEQ01	-0.09	0.029	-3.25	0.00
D(GOV)	0.95	0.32	2.98	0.00
D(TAX)	8.669378-	2.91	2.97-	0.00
D(HH)	2.91	1.03	2.81	0.01
D(CAP)	132912.6	33920.42	3.91	0.00
D(NPL)	7.00	2.45	2.85	0.01
D(INT)	-0.45	0.19	-2.38	0.03
C	1749.37	712.46	2.45	0.03

منبع: محاسبات محقق

یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از تخمین مدل پانل ARDL که شاخص سودآوری به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است، نشان می‌دهد که ضرایب متغیرها در بلندمدت معنی‌دار بوده، علائم آنها موردانتظار و مطابق با مبانی نظری موضوع می‌باشد. روابط برآوردی، بیانگر تأثیرگذاری مثبت متغیرهای؛ محرک‌های مالی شامل مالیات و ریسک اعتباری بر شاخص سودآوری بانک‌ها را دارد. همچنین تأثیر مثبت متغیر محرک‌های مالی شامل هزینه‌های دولت، شاخص رقابت بانکی، شاخص کفایت سرمایه و شاخص نوآوری بر سودآوری بانک‌های منتخب تحقیق دارد.

در تخمین بلندمدت برای بانک‌های منتخب، ضریب محرک مالیاتی (هزینه‌های دولت) برابر ۶/۴۲ و احتمال محاسباتی برای این متغیر برابر ۰/۰۰ می‌باشد و این نشان می‌دهد متغیر هزینه‌های دولت بر سودآوری بانک‌های منتخب دارای تأثیر مثبت و معنی‌دار در سطح اطمینان ۹۵ درصد در بلندمدت می‌باشد.

ناصری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی تأثیر هزینه‌های دولت بر سودآوری بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۰ - ۱۳۹۷ پرداختند. نتایج پژوهش آنها حاکی از آن بود که تأثیر هزینه‌های دولت تأثیر مثبت و معنی‌داری بر سودآوری بانک‌ها دارد که نتایج این تحقیق با فرضیه حاضر در یک‌راستا قرار داشت.

ضریب متغیر نرخ مالیات در تخمین بلندمدت برابر ۷/۹۴- می‌باشد که نشان از تأثیر منفی این متغیر بر سودآوری بانک‌ها دارد و احتمال محاسباتی متناظر با آن برابر ۰/۰۰ می‌باشد که نشان از تأثیر گذاری معنی‌دار در سطح خطای ۵٪ را دارد.

افجنگی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی تأثیر مالیات بر سودآوری بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنها حاکی از آن بود که تأثیر مالیات تأثیر معنی‌داری بر سودآوری بانک‌ها ندارد که نتایج این تحقیق با فرضیه حاضر مغایرت داشت.

مطابق با نتیجه تخمین مدل ضریب محاسباتی برای متغیر رقابت بانکی برابر ۲۴/۵۵ می‌باشد و احتمال متناظر با این ضریب برابر ۰/۰۰ می‌باشد. در نتیجه می‌توان اظهار داشت شاخص رقابت بانکی بر میزان سودآوری بانک‌های منتخب تحقیق مثبت و معنی‌دار است.

جیان و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی در ارتباط با رقابت بانکی بر سودآوری برای بانک مرکزی ایالات متحده و سایر بانک‌های مستقر در کشورهای دیگر نشان دادند که تنظیمی بودن و افزایش رقابت باعث افزایش سودآوری می‌شود که نتایج این تحقیق با فرضیه حاضر در یک‌راستا قرار داشت.

ضرایب مربوط به شاخص کفایت سرمایه و ریسک اعتباری در تخمین بلندمدت تحقیق

به ترتیب برابر ۸/۸۸ و ۲/۱۹- می‌باشند و احتمالات مربوطه به این ضرایب به ترتیب ۰/۰۱ و ۰/۰۰ می‌باشند و نتیجه حاصله حاکی از تأثیر معنی‌دار متغیرهای ویژه بانکی بر سودآوری بانک‌های منتخب تحقیق را دارد.

فروزان، همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی به بررسی رابطه بین ریسک اعتباری بر سودآوری بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. این تحقیق با استفاده از داده‌های ۱۵ بانک پذیرفته‌شده در بورس اوراق تهران در بازه زمانی ۱۳۹۱ - ۱۳۹۷ انتخاب شده است. نوع تحقیق توصیفی و فن آماری مورد استفاده برای آزمون‌ها و فرضیه‌ها الگوی رگرسیونی و همبستگی بود. نتایج پژوهش نشان داد بین ریسک اعتباری و سودآوری رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد که نتایج این تحقیق با فرضیه حاضر در یک راستا قرار داشت.

آذریندار (۱۳۹۵) به بررسی ارتباط بین سرمایه و ریسک اعتباری در صنعت بانکداری ایران طی دوره‌ی زمانی ۱۳۸۲ - ۱۳۹۱ پرداخته است. نتایج مطالعه وی نشان داد بین ریسک اعتباری و کیفیت سرمایه ارتباط منفی وجود دارد و این رابطه از سمت ریسک اعتباری شدیدتر است. به عبارتی اثرهای متغیر ریسک اعتباری به‌عنوان یک متغیر غالب در این ارتباط مطرح است و به اصطلاح اثرهای آن به‌عنوان پدیده چشمگیری بروز خواهد کرد که نتایج این تحقیق با فرضیه حاضر مغایرت داشت.

در نهایت ضریب مربوط به متغیر نوآوری در مدل بلندمدت برابر ۰/۱۷ می‌باشد و احتمال مربوط به این متغیر برابر ۰/۰۰ می‌باشد که نشان از این واقعیت دارد که شاخص اینترنت بانک بر سودآوری بانک‌های تحقیق تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد.

کوزاک اثر پیشرفت در فناوری اطلاعات بر سود و کارایی هزینه‌ای صنعت بانکداری در ایالات متحده آمریکا را برای دوره ۲۰۰۳ - ۱۹۹۲ بررسی کرده و نتیجه می‌گیرد که همبستگی مثبتی بین سطح به‌کارگیری فناوری اطلاعات، افزایش سود و بهره‌وری و کاهش هزینه بانک‌ها وجود دارد که نتایج این تحقیق با فرضیه حاضر در یک راستا قرار داشت.

آزمون تصحیح خطای برداری

همچنین براساس نتایج حاصل از الگوی تصحیح خطا (ECM) که در جدول ۳ نشان داده شده است، متغیرهای مستقل الگو بر سودآوری بانک‌های منتخب در کوتاه‌مدت معنی‌دار (در سطح اطمینان ۹۵ درصد) می‌باشند. همچنین علایم آنها مطابق با انتظارات نظری است. آنچه در الگوی تصحیح خطا بیش از همه حائز اهمیت است، ضریب جمله تصحیح خطا ($ECMt-1$) است و در بانک‌های منتخب این ضریب برابر $-0/09$ می‌باشد که سرعت تعدیل فرایند عدم تعادل است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، این ضریب معنی‌دار و دارای علامت منفی است. بدین معنا که اگر از یک دوره به دوره بعدی حرکت کنیم، ۹ درصد از انحراف تابع سودآوری بانکی از مسیر بلندمدت خود توسط متغیرهای الگو در یک دوره تصحیح می‌شود. بنابراین، حرکت به سمت تعادل با سرعت نسبتاً پایینی برای بانک‌های منتخب صورت می‌گیرد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این مقاله، به بررسی رابطه محرک‌های مالی در قالب هزینه‌های دولت و مالیات، متغیرهای ویژه بانکی و نوآوری در راستای افزایش سوددهی در بانک‌های منتخب بورسی طی دوره زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ پرداخته است. تخمین مدل با استفاده از روش ARDL PANEL صورت پذیرفته است. روش پژوهش حاضر بر مبنای طبقه‌بندی تحقیقات براساس روش، ماهیت و جهت به ترتیب توصیفی پیمایشی، کاربردی و پس رویدادی محسوب می‌گردد. مطابق با تخمین مدل سودآوری بانک‌های منتخب در مقاله حاضر مشخص شد که هزینه‌های دولت به‌عنوان شاخص محرک مالی بر سودآوری بانک‌های منتخب بورسی دارای تأثیر مثبت می‌باشد و دیگر محرک مالی که نرخ مالیات می‌باشد بر سودآوری بانک‌های بورسی تأثیر منفی و معنی‌دار دارد. همچنین نتیجه تخمین مدل نشان داد که تأثیر متغیر رقابت بانکی، شاخص کفایت سرمایه و شاخص نوآوری (که از میزان تراکنش‌های توسط اینترنت بانک صورت گرفته، استفاده شده است) بر سودآوری مثبت و تأثیر متغیر ریسک اعتباری بر شاخص سودآوری بانک‌ها منفی و معنی‌دار می‌باشد.

دولت و اهداف پیش روی آن نقش بسیار مهمی در تعیین ماهیت سیاست‌های مالی در جامعه دارد. در این ارتباط، زمانی که دولت با مسائل اجتماعی و پیامدهای سیاسی ناشی از آن مواجه شود، به دنبال سیاستی برای حل یا تخفیف آنها خواهد بود. اغلب دولت‌ها هنگام انتخابات، سیاست کاهش تورم و افزایش کمک‌های بلاعوض و رفاه عمومی را در پیش می‌گیرند. در حالی که، اگر مهم‌ترین هدف کاهش وابستگی اقتصادی و حفظ استقلال اقتصادی باشد، دولت تلاش می‌کند در مخارج ارزی خود به نحوی صرفه‌جویی نماید که حتی المقدور گرفتار کسری تراز پرداخت‌ها و انباشت بدهی خارجی نگردد و در صورتی که بیکاری مشکل عمده جامعه باشد، هدف اصلی دولت ایجاد اشتغال و افزایش تولید خواهد بود. بنابراین، دولت‌ها بعد از مشخص نمودن هدف مدنظر، سیاست‌های مالی مناسب برای تحقق اهداف را انتخاب می‌کنند. بر این اساس، سیاست مالی را می‌توان به دو دسته سیاست‌های مالی انبساطی و سیاست‌های مالی انقباضی طبقه‌بندی نمود. به طوری که سیاست مالی انبساطی در شرایط کمبود تقاضا که اقتصاد در وضعیت عدم اشتغال کامل و به‌ویژه در شرایط رکودی قرار دارد، انتخاب می‌شود و به صورت افزایش مخارج دولت و کاهش مالیات‌ها، به بسط فعالیت اقتصادی و رفع شکاف رکودی منجر می‌شود.

شایان ذکر است، سیاست‌های مالی انبساطی در ادبیات مربوطه به‌عنوان محرک‌های مالی مطرح است. بانک‌ها یکی از مهم‌ترین عناصر بازار مالی بوده و نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در اقتصاد کشورها دارند. به همین علت است که با گسترش فعالیت‌های اقتصادی، فعالیت بانک‌ها پیوسته ابعاد گسترده‌تری به خود می‌گیرد. پس از ورشکسته شدن بانک‌ها در دهه ۱۹۹۰ ساختار سرمایه و سود بانک‌ها به یکی از موضوعات مهم عرصه بانکداری تبدیل شده است. سرمایه، رکن مهمی از پشتوانه مالی هر بنگاه اقتصادی مانند بانک است که آن را قادر می‌سازد هنگام رویایی با مشکلات اقتصادی توانایی بازپرداخت بدهی خود را داشته باشد. سرمایه علاوه بر آنکه نقش مهمی در ثبات مالی بانک‌ها و انگیزه‌های ریسک‌پذیری ایفا می‌کند، در ایجاد رقابت مثبت و کارا بین بانک‌ها نیز بسیار مهم است. تصمیم‌گیری در خصوص ساختار سرمایه برای هر بنگاه اقتصادی بسیار حیاتی و حساس می‌باشد؛ زیرا که سودآوری و کارایی یک بنگاه اقتصادی به‌طور مستقیم تحت

تأثیر این مقوله‌ی مهم می‌باشد. مسئله انتخاب و به کارگیری صحیح ترکیب سرمایه یکی از عناصر راهبردهای مالی بنگاه می‌باشد. بنابراین باید در این خصوص تصمیم‌گیری‌های مربوط به آن دقت و مراقبت لازم انجام پذیرد. موضوع ساختار سرمایه از جمله مسائلی است که تاکنون تحقیقات زیادی روی آن صورت پذیرفته است. موضوع ارتباط میان ساختار سرمایه و سودآوری در تأمین مالی بنگاه‌ها بسیار مورد توجه قرار می‌گیرد. صنایع پیشرفته و مدرن در محیط‌های رقابتی و بسیار پیچیده فعالیت می‌کنند. بنابراین، چنین طرح‌های مطالعاتی به آنان کمک خواهد کرد تا بهترین ترکیب ساختار سرمایه را برای رسیدن به حد مطلوب سودآوری تعیین نمایند. مطابق با تخمین مدل سودآوری بانک‌های منتخب در مقاله حاضر مشخص شد که هزینه‌های دولت به‌عنوان شاخص محرک مالی بر سودآوری بانک‌های منتخب بورسی دارای تأثیر مثبت می‌باشد و دیگر محرک مالی که نرخ مالیات می‌باشد بر سودآوری بانک‌های بورسی تأثیر منفی و معنی‌دار دارد. همچنین نتیجه تخمین مدل نشان داد که تأثیر متغیر رقابت بانکی، شاخص کفایت سرمایه و شاخص نوآوری (که از میزان تراکنش‌های توسط اینترنت بانک صورت گرفته، استفاده شده است) بر سودآوری مثبت و تأثیر متغیر ریسک اعتباری بر شاخص سودآوری بانک‌ها منفی و معنی‌دار می‌باشد.

باتوجه به فرضیه هزینه‌های دولت با سودآوری پیشنهاد می‌شود دولت برای دستیابی به سودآوری، باید سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف انجام دهد. در این صورت، همراه با سودآوری کوچک‌تر شدن دولت نیز حاصل شده و اقتصاد جامعه می‌تواند در شرایط مناسب‌تری گسترش یابد. برای دستیابی به سودآوری باید تحولات اجتماعی، نهادی و فناوری که مکمل و ملزوم یکدیگرند، حاصل شود.

باتوجه به فرضیه مالیات بر سودآوری بانک‌ها پیشنهاد می‌شود به‌منظور استفاده بهینه از مزایای مالیات، دولت‌ها بیشتر رو به مالیات‌هایی داشته باشند که منجر به بهبود توزیع درآمد می‌شوند؛ مانند مالیات بر ارزش افزوده یا مالیات بر عایدی سرمایه و از این دست مالیات‌ها تا فشار کمتری بر دوش قشر غالب و عادی جامعه وارد آید و نظام مالیات‌دهی بتواند هم به بهبود توزیع

درآمد منجر گردد و هم‌انگیزه‌ای برای تولید و رشد اقتصادی در جامعه فراهم آید. باتوجه‌به فرضیه رقابت بانکی بر سودآوری به دست‌اندرکاران صنعت بانکداری کشور توصیه می‌گردد در کنار توجه به اهمیت سپرده‌ها و مدیریت مناسب آنها به سرمایه کافی و مدیریت بهینه نیز توجه کافی داشته باشند.

باتوجه‌به فرضیه شاخص ریسک با سودآوری با دادن استقلال و اختیارات به مدیران بانک‌ها درخصوص تصمیم‌گیری‌ها و انتخاب ریسک‌ها در سرمایه‌گذاری، از نظام بانکداری به‌عنوان بازوی اصلی در جهت کانالی به سپرده‌های مردم به طرف سرمایه‌گذاری عمل نماید.

باتوجه‌به فرضیه شاخص نوآوری با سودآوری بانک‌ها پیشنهاد می‌شود بانک‌ها با آسیب‌شناسی در زمینه بانکداری اینترنتی معایب این سیستم را بیشتر از قبل مشخص کرده و با برطرف کردن آنها مانند سهولت در استفاده و امن‌ساختن درگاه‌های بانکی و... موجبات استفاده بیشتر کاربران را از اینترنت بانک فراهم آورند.

منابع

- آذرپندار، فاطمه (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین ریسک نقدینگی و ریسک اعتباری در بانک‌ها، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.
- ابویسانی، براتعلی (۱۳۹۰)، بررسی راه‌های افزایش سودآوری در نظام بانکی (مورد مطالعه: بانک ملت)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مؤسسه عالی آموزش بانکداری
- افجهای، فاطمه و افجهای، زهرا (۱۳۹۶)، شناسایی، ارزیابی و رتبه‌بندی شاخص‌های نوآوری فناوری اطلاعات در صنعت بانکداری ایران با استفاده از رویکرد تلفیقی دیمتل و تحلیل سلسله‌مراتبی مطالعه موردی: بانک قوامین، پنجمین همایش مدیران فناوری اطلاعات، تهران.
- بارال، فرزین (۱۳۹۱)، اثر تغییرات قیمت نفت بر سودآوری بانک‌ها در کشورهای اوپک، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مجله دانش ش ۶۵.
- باقری،؟؟؟ (۱۳۸۲)، تبیین الگوی ساختار سرمایه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، تحقیقات مالی، س پنجم، ش ۱۶، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
- حیدری، مراد (۱۳۸۵)، ریسک اعتباری، اندازه‌گیری و مدیریت، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی ۳۱.
- خلیل عراقی، نیما (۱۳۸۴)، شناسایی عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌های تجاری (مطالعه موردی: بانک رفاه)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- دارابی، دارا (۱۳۹۸)، مدیریت ریسک اعتباری با نگاهی بر الگوی پرداخت تسهیلات در سایر کشورها، اداره تحقیقات و کنترل ریسک بانک سپه.
- فرزینی، شاپور (۱۳۹۸)، عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌های تجاری (مطالعه موردی بانک ملت)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- صابری، ناصر (۱۳۹۸)، تحلیل عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌های تجاری: مطالعه موردی بانک رفاه، تحقیقات مالی، ش ۶۷.
- عرب‌مازار، آریین و هاشمی، جمال (۱۳۸۵)، برآورد نرخ بهینه مالیات بر ارزش افزوده در ایران: کاربردی از الگوی دایموند - میرلس، تحقیقات اقتصادی، ۹۹: ۷ - ۶۱.
- عشاقی، دارا (۱۳۹۱)، مدیریت ریسک در اندیشه نظریه پردازان، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- فتحی، سعید و توکلی، سید یاسین (۱۳۸۸)، بررسی ارتباط بین مدیریت سرمایه در گردش و عملکرد بنگاه‌های اقتصادی، بررسی‌های بازرگانی (۳۶).

- فخاری، حسین و روحی، قاسم (۱۳۹۲)، بررسی تأثیر وجه نقد نگهداری‌شده و مدیریت سرمایه در گردش بر مازاد بازده سهام شرکت‌ها، *دانش حسابداری* ش ۱۴.
- فراوان، صابر (۱۳۹۸)، بررسی رابطه بین عملکرد مالی شرکت و زمان‌بندی گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ش ۱۷.
- کهزادی، فرید (۱۳۸۲)، بررسی راه‌های افزایش سودآوری در نظام بانکی محور مطالعه: بانک ملی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.
- کیانی، فراز (۱۳۹۴)، آسیب‌شناسی اعتبارات و ریسک اعتباری، صنعت و کارآفرینی، ش ۲۳.
- لطیفی، جلیل (۱۳۹۳)، رابطه علیت بین سرمایه بانک و سودآوری؛ باتأکید بر جنبه نظارتی ساختار سرمایه، *فصلنامه پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی*.
- محرابی، جمال (۱۳۸۹)، مطالعه تطبیقی بانکداری اسلامی و متعارف در ایران و مالزی با رویکرد سودآوری، دومین کنفرانس بین‌المللی توسعه نظام تأمین مالی در ایران.
- موسویان، ناصر (۱۳۹۸)، رابطه علیت بین سرمایه بانک و سودآوری صنعت و کارآفرینی، ش ۳۵.
- ونوس، جمال و مختاران، مراد (۱۳۸۹)، بررسی مقایسه‌ای خدمات بانکداری سنتی و بانکداری الکترونیک در ایران؛ پایان‌نامه کارشناسی ارشد؛ دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
- هاتفی، ناصر (۱۳۹۱)، مهندسی مالی و مدیریت ریسک، تهران: انتشارات سمت، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
- Acharya, V. V , Naqvi, H. (2012), The Seeds of a Crisis: A Theory of Bank-Liquidity and Risk-Taking over the Business Cycle, *Journal of Financial Economics* 106, 349-366.
- Acharya, V. V. , Shin, H. S. , Yorulmazer, T. (2010), Crisis Resolution and Bank Liquidity. *Review of Financial Studies* 24, 2166-2205.
- Acharya, V. V. , Viswanathan, S. V. (2011), Leverage, Moral Hazard, and Liquidity. *Journal of Finance* 66, 99-138.
- Acharya, V. V. and Naqvi, H. (2012), "The Seeds of a Crisis: A Theory of Bank-Liquidity and Risk-Taking over the Business Cycle", *Journal of Financial Economics* 106(2), 349-366.
- Ajson (2016) Insurance industry outlook center for financial services; Deloitte Touche Thomastsu and INN archives.
- Al Karim and Alam (2016) Bank-Specific, Industry-Specific and Macroeconomic, Determinants of Profitability in Taiwanese Banking System: Under Panel Data Estimation, *International Research Journal of Finance and Economics*,
- Allen, L. & Saunders A. (2004). Incorporating systematic influences into risk measurements: a survey of the literature. *Journal of Financial Service Research*,

26 (2): 40-61.

- Arun (2019) Bank specific, industry specific and macroeconomic determinants of profitability in Taiwanese banking system: under panel data estimation. *International Research Journal of Finance and Economics*, 34:
- Athanasoglou, P., Brissimis, S. & Delis, D. (2005). Bank specific, industry specific & macroeconomic determinants of bank profitability. *Bank of Greece Working Paper*, 25: 21-25.
- Athanasoglou, P., Delis M. & Staikouras, C. (2006). Determinants of banking profitability in the south eastern European region. *Bank of Greece Working Paper*, 47: 53-84.
- Baral, K. J. (2005). Health check up of commercial banks in the framework of CAMEL: a case study of joint venture banks in Nepal. *The Journal of Nepalese Business Studies*, 1(2): 231-241 .
- Boahene, S. H. Dasah, J and Agyei S. K. (2012), "Credit risk and profitability of selected banks in Ghana" *Research Journal of finance and accounting*.
- Bourke, P. (1989). Concentration and other determinants of bank profitability in Europe, North America & Australia. *Journal of Banking and Finance*, 13:32-87.
- Bundela (2017) "The anatomy of bank diversification", *Journal of Banking & Finance*, 34(6),
- Christoph j. (2004). *Express Credit And Bank Default Risk An Application Of Default Predictions Models To Banks From Emerging Market Economics*, International Conference On Emerging Market And Global Risk Management, University Of Westminster, London, UK.
- Cooper, M., Jackson W. & Patterson G. (2003). Evidence of predictability in the cross-section of bank stock returns. *Journal of Banking and Finance*, 27:214-245
- David (2019) Determinants of banking profitability in the south eastern European region. *Bank of Greece Working Paper*, 47: 53-84.
- Daymon (2020) *International Review of Business Research Papers Trends in Working Capital Management and its Impact on Firms*, Vol. 2, No. 2, October, PP. 45 -58.
- Demirguc-kunt, A. & Huizinga, A. (1998). Determinants of commercial banks interest margins and profitability: some international evidence. *World Bank Economic Review*, 13: 332-345.
- Deniz (2017) Health check up of commercial banks in the framework of CAMEL: a case study of joint venture banks in Nepal. *The Journal of Nepalese Business Studies*,
- Derek (2019) "VAT Refunds: A Review of Country Experience, Authorized for Distribution by Jean-Paul Bodin", November.
- Dero (2019) Developments affecting the profitability of commercial banks. *Federal Reserve Bulletin*, 90: 25-35.
- Emerson (2016) Evidence of predictability in the cross-section of bank stock

- returns. *Journal of Banking and Finance*, 27:
- Emron (2019) "Strategic Aspects of Value Added Tax (VAT)", Burgundy School of Business (Groupe ESC Dijon-Bourgogne).
- Epure, M. and Lafuente, I (2013). Monitoring Bank Performance in the Presence of Risk, Barcelona GSE Working Paper Series No. 61.
- Felix, A.T and Claudine, T.N (2008). Bank Performance and Credit Risk Management, Unpublished Masters Dissertation in Finance, University of Skovde.
- Flamini, V., McDonald A. & Schumacher B. (2009). The determinants of commercial bank profitability in Sub-Saharan Africa. *IMF Working Paper*, 4:6378.
- Fredrick O. (2010), "The impact of credit risk management on financial performance of commercial banks in Kenya". *DBA African Management Review*.
- Greuning H AND Sonja B (2003) "Analyzing and Managing Banking Risk" The World Bank Washington. Gudara, A. Lai, V. S. and Soumare (2010), "Performance risk and capital buffer Under Business Cycles and Banking Regulation: Evidence from Canadian Banking Sector". Centre for research on Financial Markets Policy.
- Gudmundssoa, R. Ngoka-Kisingul, K. and Odongo M. T. (2013), "The role of capital requirement on bank competition and stability: The Case of Kenyan Banking Industry" Centre for Research on Financial Markets and Policy
- H Branson (2013) Financial Performance Analysis of the Jordanian Arab Bank by Using the DuPont System of Financial Analysis, *International Journal of Economics and Finance*,
- H. Greuning S.B. Bratanovic, *Analyzing and Managing Banking Risk*, the World Bank, Washington, D.C, 2003.
- Hashagen, J., Harman, N, Conover, M., & Sharma, J. 2009 "Risk Management in Banking: Beyond the Credit Crisis," *Journal of Structured Finance*, vol..
- Holtz-Eakin, D. W. Newey and H. S. Rosen (1988), Estimating Vector Auto regressions with Panel Data, *Econometrica*, 56, pp. 1371-1395.
- Imbierowicz, B., Rauch, C. (2014), The Relationship between Liquidity Risk and Credit Risk in Banks, *Journal of Banking & Finance*, 40(1), 242-256
- Jeremy, M (2019). A Theory of Bank-Liquidity and Risk-Taking over the Business Cycle, *Journal of Financial Economics* 43: 51-82
- Kosmidou, K. (2008). The determinant of banks' profit in Greece during the period of EU financial integration. *Journal of Managerial Finance*, 34(3): 417-428.
- Kraft & Jankov (2005) "The Relationship between Capital and Earnings in Banking", *Journal of Money, Credit and Banking*
- Mayner (2016) The determinants of commercial bank profitability in Sub-Saharan Africa. *IMF Working Paper*, 4:
- Maynez (2019) "Impact of Value-Added Tax on the Capital Structure and

- Profitability of Premier Breweries Plc, Nigeria", Post- Graduate Research Fellow in the Department of Agriculture Economics, Univercity Nigeria, Nsukka, Nigeria.
- Mehmed Ganić .2014.Bank Specific Determinants of Credit Risk - An Empirical Study on the Banking Sector of Bosnia and Herzegovina. International University of Sarajevo (IUS), Faculty of Business and Administration.September 4, 2014.
- Miler & nolas (1977) "Analysing the determinants of performance of best and worst European banks: A mixed logit approach", Journal of Banking & Finance, 31(7), pp
- OGBOI, Charles& Okaro Kenneth (2013) : "Impact of Credit Risk Management and Capital Adequacy on the Financial Performance of Commercial Banks in Nigeria "Journal of Emerging Issues in Economics, Finance and Banking (JEIEFB) An Online International Monthly Journal (ISSN: 2306-367X) Volume:2 No.3 September 201
- Olavil (2016) Impact of Managerial Factors on Commercial Bank Profitability: Empirical Evidence from Jordan, International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences,
- Yukagabo (2016) How to model multivariate time series data. Department of Economics, Southern Methodist .University Dallas, USA.

